

NORGES HØYESTERETT

Den 24. februar 2023 ble det av Høyesteretts ankeutvalg med dommerne Østensen Berglund, Høgetveit Berg og Thyness i

HR-2023-355-U, (sak nr. 23-002580STR-HRET), straffesak, anke over dom:

A (advokat Gaute Nilsen)

mot

Påtalemyndigheten

truffet slik

B E S L U T N I N G :

- (1) Saken gjelder anke over lagmannsrettens dom for voldtekt, seksuell omgang med barn under 14 år, seksuell omgang med barn mellom 14 og 16 år, seksuell omgang med nærstående og grov mishandling i nære relasjoner.
- (2) A, født 00.00.1959, ble 21. oktober 2021 satt under tiltale av statsadvokaten i Oslo for voldtekt til samleie, jf. straffeloven 1902 § 192 annet ledd bokstav a, jf. første ledd bokstav a og b (post I), seksuell omgang med barn under 14 år, jf. § 195 første ledd annet straffalternativ (post II), seksuell omgang med barn under 16 år, jf. § 196 første ledd (post III), seksuell omgang med nærstående, jf. § 199 første ledd (post IV), grov mishandling i nære relasjoner, jf. § 219 annet ledd, jf. første ledd (post V) og mishandling i nære relasjoner, jf. § 219 første ledd (post VI).
- (3) Fornærmede etter tiltalens post I til V var As stesønn B, født 00.00.1993. Forholdene i tiltalen er tidfestet til perioden fra januar 2005 til august 2008, altså fra fornærmede var 11 år til han var nærmere 15 år. Fornærmede etter tiltalens post VI var As stedatter, C. Forholdet er tidfestet til samme periode som forholdene i post I.
- (4) Follo og Nordre Østfold tingrett avsa 6. mai 2022 dom med slik domsslutning når det gjelder straffekravet:
 - «1. A, født 00.00.1959, frifinnes for tiltalebeslutningens post I, II, III og IV.
 2. A, født 13.09.1959, dømmes for overtredelse av straffeloven 1902 § 219 første ledd, jf. straffeloven § 79 bokstav a til fengsel i 7 – sju – måneder.»

- (5) A ble frifunnet for krav fra de fornærmede om erstatning for lidt inntektstap og tap i fremtidig inntekt. Han ble dømt til å betale ménerstatning og oppreisningserstatning til begge fornærmede.
- (6) Både A og påtalemyndigheten anket tingrettens dom til lagmannsretten. As anke gjaldt straffutmålingen og de sivile kravene. Påtalemyndighetens anke gjaldt bevisbedømmelsen under skyldspørsmålet for tiltalens post I-V, lovanvendelsen for post V og de sivile kravene.
- (7) Fornærmede B har etter behandlingen i tingretten skiftet etternavn til D.
- (8) Eidsivating lagmannsrett traff 29. juni 2022 beslutning hvor påtalemyndighetens anke over bevisbedømmelsen under skyldspørsmålet for post I-V ble henvist til ankeforhandling. Øvrige ankegrunner ble stilt i bero, jf. straffeprosessloven § 326. Begjæringene om fornyet behandling av de sivile kravene ble tatt til følge.
- (9) Eidsivating lagmannsrett avsa 28. november 2022 dom med slik domsslutning når det gjelder straffekravet:
- «1. A, født 00.00.1959, dømmes for forbrytelse mot straffeloven (1902) § 192 annet ledd bokstav a, jf. første ledd bokstav a og b, straffeloven (1902) § 195 første ledd annet straffalternativ, straffeloven (1902) § 196 første ledd, straffeloven (1902) § 199 første ledd og straffeloven (1902) § 219 annet ledd, jf. første ledd, samt for det forhold han er endelig domfelt for ved tingrettens dom, til en straff av fengsel i 5 – fem år og 6 – seks – måneder.»
- (10) A ble frifunnet for fornærmede Ds krav om erstatning for lidt inntektstap og tap i fremtidig inntekt. Han ble dømt til å betale ménerstatning og oppreisningserstatning til begge de fornærmede.
- (11) A har anket til Høyesterett. Anken gjelder lovanvendelsen under skyldspørsmålet, lagmannsrettens saksbehandling og straffutmålingen. Det er i korte trekk gjort gjeldende at det foreligger saksbehandlingsfeil fordi lagmannsrettens begrunnelse for bevisvurderingen under skyldspørsmålet er mangelfull. Videre er det anført at lagmannsretten ikke har anvendt det strafferettslige beviskrav korrekt, og at straffen er for streng. Endelig er det anført at fengselsstraffen burde ha vært kortere, og at deler av dommen burde ha vært gjort betinget. Det er lagt ned påstand prinsipielt om at lagmannsrettens dom må oppheves, subsidiært om at A må anses på mildeste måte.
- (12) *Påtalemyndigheten* har gjort gjeldende at anken må nektes fremmet. Anken over saksbehandlingen og lovanvendelsen bærer preg av å være et angrep på den konkrete bevisbedømmelsen. Den utmålte straffen er ikke for streng. Påtalemyndigheten slutter seg til lagmannsrettens premisser for straffutmålingen.

Ankeutvalgets syn på saken

Utvalgets kompetanse

- (13) A ble frifunnet for tiltalens post I til IV i tingretten, men domfelt i lagmannsretten. Hans anke kan da bare nektes fremmet dersom ankeutvalget enstemmig finner det klart at anken ikke vil

føre frem, jf. straffeprosessloven § 323 første ledd tredje punktum. Nektelsen må begrunnes, jf. § 323 annet ledd annet punktum.

- (14) Lagmannsretten har ikke domfelt A for et annet forhold enn han ble domfelt for av tingretten, når det gjelder post V. For forholdet i denne tiltaleposten skal samtykke til behandling i Høyesterett derfor bare gis dersom anken gjelder spørsmål som har betydning utenfor den foreliggende sak eller det av andre grunner er særlig viktig å få saken prøvd i Høyesterett, jf. straffeprosessloven § 323 første ledd.

Tiltalens post I til IV

Saksbehandlingen – lagmannsrettens domsgrunner

- (15) A har gjort gjeldende at det foreligger saksbehandlingsfeil fordi lagmannsrettens begrunnelse for bevisvurderingen under skyldspørsmålet er mangelfull.
- (16) Etter straffeprosessloven § 40 fjerde ledd skal domsgrunnene inneholde «hovedpunktene i rettens bevisvurdering». I Rt-2011-1 avsnitt 11 uttales det at kravet blant annet innebærer at:

«det må fremgå hvorfor et bestemt bevisresultat legges til grunn, jf. Rt-2009-1439 avsnitt 28. I følge forarbeidene til straffeprosessloven tok man ikke sikte på en omfattende eller detaljert begrunnelse. Retten skal først og fremst redegjøre for de springende punkter ved bevisbedømmelsen, og kort angi hva som har vært avgjørende, jf. Ot.prp.nr.78 (1992–1993) side 77–78.»

- (17) Kravene er noe annerledes hvor siktede er frifunnet i tingretten. Skal lagmannsretten domfelle, følger det blant annet av HR-2018-2109-U avsnitt 12 at:

«det må gjøres nærmere rede for bevisvurderingen i tilknytning til de omstendighetene der lagmannsretten har konkludert annerledes enn tingretten, jf. Rt-2009-1439 avsnitt 32-34 og HR-2017-1246-A avsnitt 24.»

- (18) Mangelfull begrunnelse for bevisvurderingen medfører ikke uten videre opphevelse. I HR-2019-1233-U avsnitt 11 uttales det at:

«[d]en omstendighet at det ikke er gitt en tilstrekkelig begrunnelse for bevisvurderingen, vil sjelden være opphevelsesgrunn. For at en mangelfull begrunnelse av bevisvurderingen skal føre til opphevelse, må sentrale punkter i denne bli stående uforklart, se HR-2019-992-U avsnitt 13 med henvisning til tidligere høyesterettspraksis.»

- (19) A gjør gjeldende at lagmannsrettens drøftelse av fornærmedes troverdighet er mangelfull. Det er vist til at det burde ha vært tillagt betydning for fornærmedes troverdighet at han først innga anmeldelse etter å ha fått avslag på voldsoffererstatning.

- (20) Fornærmedes motiv for anmeldelsen er drøftet på side 12 i lagmannsrettens dom:

«Tiltaltes syn om at fornærmedes anmeldelse er motivert av ønsket om å oppnå en erstatning, fordi mor skal ha vært i løpende pengemangel og fordi den ble inngitt under ‘me too’-bølgen, er det etter lagmannsrettens syn ikke holdepunkter for. Det kan synes som om seksuelle overgrep overhodet ikke har vært samtaletema mellom fornærmede og moren. Fornærmede og moren hadde dessuten ikke kontakt på flere år etter at B rømte hjemmefra i august 2008.

Det er heller ikke holdepunkter for at fornærmede av andre grunner skal ha 'diktet opp' en historie om seksuelle overgrep fra tiltalte. Noe motiv for en så alvorlig beskyldning foreligger ikke og stemmer heller ikke overens med noen andre opplysninger i saken.»

- (21) På side 13 i dommen uttaler lagmannsretten videre:

«I tillegg legger lagmannsretten vekt på den oppnevnte sakkyndiges erklæring og vitneforklaring, der han har redegjort for at fornærmede tilfredsstiller kriteriene for posttraumatisk stresslidelse, kompleks form, og at han kognitivt er på grensen til lett psykisk utviklingshemming. Ut fra dette har den sakkyndige reist spørsmål ved om fornærmede i det hele tatt ville være kognitivt i stand til å gi en uriktig forklaring og som eventuelt også skulle være motivert av et ønske om erstatning.»

- (22) A har videre anført at det også burde ha hatt betydning for fornærmedes troverdighet at han har diagnosen lett psykisk utviklingshemming. Som det fremgår av sitatene ovenfor, har lagmannsretten forklart hvorfor den ikke er enig i at fornærmedes diagnose og kognitive evnenivå svekker hans troverdighet.

- (23) Det er også vist til at vitnet E for lagmannsretten og for tingretten forklarte at han oppfattet at bakgrunnen for anmeldelsen var at fornærmede skulle søke om erstatning, slik at det er feil når lagmannsretten legger til grunn at det ikke er holdepunkter for at anmeldelsen var økonomisk motivert. Det heter om dette i tingrettens dom på side 6:

«E var miljøarbeider for B fra 2010 til 2016. E forklarte at B fortalte ham at tiltalte hadde misbrukt ham seksuelt. E forklarte at tiltalte sa dette i forbindelse med at E hjalp ham med en søknad om voldsoffererstatning sensommeren 2016.»

- (24) Utvalget kan ikke se at denne beskrivelsen av de faktiske forhold gir grunnlag for å slutte at fornærmede hadde økonomiske motiver for sin anmeldelse.

- (25) I støtteskrivet er det også gjort gjeldende at lagmannsrettens vurdering av at det ikke er "holdepunkter" for at fornærmede skal ha «diktet» opp misbruket, står i motstrid til at flere av vitnene skal ha forklart at fornærmede ofte la på litt ekstra i sine forklaringer. Lagmannsretten har imidlertid fyllestgjørende forklart hvordan den har vurdert dette på side 12 i dommen:

«Det foreligger flere vitneforklaringer om at fornærmede hadde en tendens til å overdrive og å fortelle om ting som åpenbart ikke var sant, for eksempel treningsmengde og bestemte treningsresultater, at han skulle begynne med boksing osv. Vitneforklaringene er imidlertid også samstemte om at det først og fremst var forhold av mer triviell karakter og som satte ham selv i et mer positivt lys han kunne overdrive om. Skambelagte forhold som denne saken gjelder, er det ikke underbygget at fornærmede forklarer seg uriktig om.»

- (26) Det er i støtteskrivet endelig gjengitt sitater fra tingrettens dom som det anføres at står i motstrid til lagmannsrettens dom. Dette er naturlig ettersom lagmannsretten har vurdert bevisene annerledes enn tingretten. Lagmannsretten har etter ankeutvalgets oppfatning gjort tilstrekkelig rede for bevisvurderingen der den har konkludert annerledes enn tingretten, og det er ikke noe springende punkt som blir stående uforklart.

- (27) Anken over saksbehandlingen kan etter dette klart ikke føre frem, jf. straffeprosessloven § 323 første ledd tredje punktum. Utvalget kan heller ikke se at spørsmålene som reises i

denne forbindelse har betydning utenfor den foreliggende sak, eller at det av andre grunner er særlig viktig å få saken prøvd i Høyesterett, jf. straffeprosessloven § 323 første ledd første og annet punktum.

Lovanvendelsen – det strafferettslige beviskravet

- (28) I støtteskrivet er det gjort gjeldende at lagmannsretten ikke har anvendt det strafferettslige beviskravet. Det er henvist til følgende uttalelse på side 9 i lagmannsrettens dom:
- «Bevissituasjonen for voldtektene (post I-IV) er noe forskjellig fra bevissituasjonen for mishandlingsposten (post V). I motsetning til situasjonen for voldtektene har det for mishandlingen vært direkte vitneobservasjoner. Bevisvurderingen for voldtektene og de øvrige postene som hører til den, må skje noe mer sammensatt. Etter Høyesteretts praksis er det imidlertid på det rene at det er adgang til å domfelle på bakgrunn av fornærmedes troverdighet alene, jf. Rt. 2011 side 641 avsnitt 28.»
- (29) Det anføres at det som er sitert her, viser at lagmannsretten har benyttet ulike uttalelser om beviskravet, noe som tyder på at det i realiteten er anvendt et uriktig beviskrav.
- (30) Ankeutvalget er ikke enig i dette. Lagmannsretten har på side 6 i dommen funnet det «... bevist ut over rimelig og fornuftig tvil at tiltalte i perioden januar 2005 til august 2008 voldtok stesønnen B, slik tiltalen viser». På side 7 i dommen har lagmannsretten uttalt at den har funnet «det bevist utover rimelig og fornuftig tvil at tiltalte i perioden januar 2005 til januar 2008 gjentatt og grovt mishandlet B». Dette er uttrykk for rett beviskrav, og drøftelsene viser at lagmannsretten har forholdt seg til dette. Den etterfølgende uttalelsen som er sitert ovenfor, gjelder ikke beviskravet som sådant, men ulikhet i den faktiske *bevissituasjonen* med hensyn til ulike poster uten på noen måte å fravike det korrekte oppstilte *beviskravet* som gjelder i strafferetten, som lagmannsretten tar utgangspunkt i og som også er gjentatt i lagmannsrettens sammenfatning av bevisvurderingen på side 13 i dommen.

Straffutmålingen

- (31) Det er anført at den idømte straffen på fengsel i 5 år og 6 måneder er for streng.
- (32) Lagmannsretten har lagt til grunn at fengsel i 7 år er riktig utgangspunkt for alle forholdene som omfattes av tiltalen. Lagmannsretten har her bygget på Rt-2010-124 der Høyesterett ikke fant grunn til å sette ned straffen på fengsel i syv år. Domfellelsen gjaldt to voldtekter til samleie, og et forsøk på voldtekt til samleie, av domfeltes 12 år gamle datter. Videre omfattet straffen en voldtekt til utuktig omgang og ett tilfelle av seksuell handling mot domfeltes 13 år gamle datter. I tillegg ble siktede domfelt for tre tilfeller av overtredelse av straffeloven 1902 § 219. De fornærmede var de to døtrene og deres bror. Ved sammenligningen med forholdene i Rt-2010-124 er det tatt hensyn til den gradvise skjerpelsen av straffenivået for seksuallovbrudd på tiden for henholdsvis handlingen i 2010-saken og saken her. Lagmannsrettens utgangspunkt er iallfall ikke for strengt.
- (33) I støtteskrivet er det gjort gjeldende at det ikke er gjort tilstrekkelig fradrag i straffen som følge av inaktivitet i saken. Etterforskningen var ferdig våren 2019, men saken ble av ukjent grunn først oversendt til statsadvokaten høsten 2021, slik at det er en ren «liggetid» på to og et halvt år. Lagmannsretten fastsatte på denne bakgrunn straffen til fengsel i 5 år og 6 måneder, en reduksjon på 1 år og 6 måneder, eller noe over 20 prosent, sammenlignet med utgangspunktet. Dette er tilstrekkelig kompensasjon.

- (34) Ankeutvalget finner det etter dette klart at straffen på fengsel i fem år og seks måneder ikke står i noe åpenbart misforhold til de straffbare handlingene, jf. straffeprosessloven § 344. Ankeutvalget finner det da klart at anken heller ikke kan føre frem på dette punktet, jf. § 323 første ledd tredje punktum.

Konklusjon

- (35) Høyesteretts ankeutvalg finner det klart at anken ikke vil føre frem, jf. straffeprosessloven § 323 første ledd tredje punktum, jf. annet ledd fjerde punktum.
- (36) Ettersom ankeutvalget også finner at anken ikke gjelder spørsmål som har betydning utenfor den foreliggende sak, eller det av andre grunner er særlig viktig å få saken prøvd i Høyesterett, gis det ikke samtykke til ankebehandling, jf. straffeprosessloven § 323 første ledd annet punktum.
- (37) Beslutningen er enstemmig.

S L U T N I N G

Anken tillates ikke fremmet.

Borgar Høgetveit Berg
(sign.)

Cecilie Østensen Berglund
(sign.)

Erik Thyness
(sign.)